

4.

Veselo kopališče.³

(1812.)

I.

[Vojaško] Oficirsko kopališče na Starem trgu v Ljubljani. Bogato urejena [budoar] kopelna sobica poleg glavnega [kopali] plavaljšča. Noč. Umetno izrezljana bronasta oljnata svetiljka brli. Poloblečena sedita, ko sta se skopala, na kanapeju mladi poročnik Charles Réaux in njegova ljubica Marjeta⁴ Verderberjeva.

Marjeta⁴ Verderberjeva (ko se izvije Réauxu iz objema).

Res, novo je življenje se začelo,
odkar ste vi Francozi tu[kaj]! Ljubljana
črez noč je spremenila svoj obraz.
Moj Bog, kako je bilo dolgočasno
poprej pri nas! Veš, zdelo se mi je,
da naša megla [kakor rjuha bela] ko umazan prt
leži vse leto nam nad glavami.
Nič solnca, nič veselja, nič [zabav] sprememb!
Ves teden delaj, delaj — in v nedeljo
greš k svetemu Miklavžu k maši, oh,
s povešeno glavó pobožno, v rokah
nesoč molitvenik! Po opraviu
nagovoriš gredoč pokako znanko;
in naskrivaj in smešno sramežljivo
se nasmehljaš gospodu kakemu,
ki te pozdravi s poželjivimi
očmi... In to je bilo vse, da, vse!
«Ljubljana — dolga vas» tako smo peli
pri cvičku dan na dan poprejšnje čase...
In zdaj! In zdaj! Veš, meni se dozdeva,
da vi francoski oficirji k nam
prinesli kos Pariza ste s seboj!

³ Aškerc je bil v zapisniku, ki je ostal ohranjen v njegovi ostalini, to pesem prvotno označil: Réaux. Ep. in jo namenil v ciklus «Ilirija», ki ga je objavil v Pesnitvah, Peti zbornik, str. 211—239. Dejansko pa tega epa ni objavil v omenjenem ciklu; iz kakega razloga je to opustil, se ne dá ugotoviti. — Prav tako sta v istem seznamu pesmi, določenih za peti zbornik Pesnitev, označeni zgoraj objavljeni pesmi «Kritik Pikoslav» (kot. 37.) in «Trde se vam zdijo moje pesmi?» (kot. 41.), ki pa ju pesnik istotako ni objavil v omenjeni zbirki.

⁴ Prvotno: Marija, nato premenjeno v: Marjeta.

Vsaj slišala sem včasih praviti,
kako veselo mesto je Pariz!
Ljubljankice sedaj smo vse drugačne
ko prej! In šele vi Francozi ste
živeti naučili [ste] nas! Puščava
družabno bilo je življenje naše,
sedaj je pisan travnik, vrt dišeč!
Zdaj sije zlato solnce tudi ženskam!
Saj vendar nismo nune...

R é a u x.

Slavo poješ

Francozom, ljubica! I, pa kako
ne bilo bi veselo tu v Ljubljani,
kjer toliko prebiva lepih žensk!
In če začela se je nova doba
v družabnem občevanju, kdo je kriv,
če ne Ljubljankice samé? Le vé
pritegnile ste nase srca naša,
razplamenile v nas ljubezni žar
z lepoto svojo, svojo nežnostjo!

M a r j e t a.

Ne, vi ste nas izpremenili! Vi
[ste krivi] ustvarili nam novo ste Ljubljano!

R é a u x.

Lahko ustvariti je kaj, Marjeta moja,
če ti gradivo pride pod rokó
hvaležno! In iz vas Ljubljank
ustvariti popolne Parižanke,
ki ljubijo življenje, draga moja,
za nas pač to ni bil poseben trud! ...
No, nekaj pač zaslug imamo tudi,
seveda mi sami! Francozi smo,
sinovi starega smo naroda! [Kajpak!]
Velika revolucija minila
ni brez sledú. Med staro šaro vrgli
smo marsikak izpreperel predsodek.
Veš, tam v Parizu več ne [vprašamo] hodimo
[pred vsakim] po svet k menihom pred korakom vsakim.
Povojev, ki potrebni so otrokom,
smo iznebili davno se pred vami!

Na svojih nogah mi stojimo, veš,
in s svojo glavo mislimo že davno!
In kakor na Francoskem je, tako
naj bilo tudi bi v Iliriji!
Tako bi radi mi!

Marjeta.
Kajpak! Mi tudi!

Réaux.
No, dobro! Glej, življenje, ljubica,
je prvo. In človeška družba je
zrcalo in merilo izomike...
Pa kam zabredla sva nehotoma? [Haha!]
Sestajava se tukaj mar zato,
da bi probleme preresetovala
in razvozlavala proklete vozle
svetovnih vprašanj? Kaj! Nikakor ne!
Vrag vzemi pusto modrovanje zdaj!
Saj nisva v šoli — v kopališču sva!
Jaz nisem tvoj profesor — ljubček sem.
Filozofujejo naj sivi starci!
Kaj lepšega in vse kaj boljšega
imava midva delati na svetu!
Ljubíva se! To najin je poklic!
Oba sva mlada, vroče sva krvi.
Uživati vелеva mi srcé.
[Poljubi me! ... Tako! In še in še!]
Naj gledam le obraz prelepi tvoj,
naj poljubujem te ko po navadi!

Marjeta.
Ko po navadi? ... Meni pa se zdi,
da ni med nama vse več «po navadi» ...

Réaux.
Kako to misliš? Ne razumem te!

Marjeta.
Tako?! ... Jaz mislim namreč, da moj Charles
ni tisti več, ki bil je še nedavno...
Pa to veš vendar sam najbolj...

Réaux. Kako?
V ugankah danes govoriš, Marjeta!

Marjeta.

Uganka res je, da ti je mogoče
dve ljubici imeti kar obenem...

Réaux.

Hohó! Kdo pa povedal ti je to?

Marjeta.

Kdor ve... Le tiho! Ne razvнемaj se!
Ne hlina se mi več in ne pretvarjaj!
Saj ne vsiljujem se! Če si se naveličal
me, pa [le zahajaj] shajaj rajši z drugo se poslej —
veš, s tisto drugo, ki ti bolj je všeč
ko jaz!

Réaux.

In kdo je tista «druga»? A?

Marjeta.

Pradedje njeni bredli svoje dni
so skoz rudeče morje... Hahaha!

Réaux.

Kaj praviš? In kako ji je ime?

Marjeta.

Suzana Wassertal! Imaš zdaj dosti?

Réaux.

Da, ljubica! Dovolj imam za danes!
Ah, to so same čenče! Mož je njen
pri Cojzu knjigovodja... Včasih pridem
pogledat v trgovino... Znan sem z Židom...
Tako sem se seznanil tudi z ženo
na neki veselici... Kaj je to
kaj hudega? Ne bodi ljubosumna!

Marjeta.

Imam povoda pač za to, moj ljubi Charles!
Vem, da jo ljubiš, črno Židovko...
Ljudje si že šepčejo po mestu...

Réaux.

[Vse laž!] Vse sama laž! Ne dam očitati
ničesar od nikogar si! Takó je!

Marjeta.

Adieu, gospod Réaux! Če vse je res,
kar pravile so priče mi te dni,
končano je med nama vse! Prisegam
ti, da se maščujem [maščujem se] strahovito!
In videl boš, kako zna maščevati se
ljubeča ženska, ki jo je za hrbtom
izdal, prevaril moški! Charles, adieu!

(Odide razburjena.)

19. X.

II.

Sobica kopališčnika Cheron a v vojaškem kopališču na Starem trgu.
Cheron objemlje Marjeto Verderberjevo.

Cheron.

Hihi! Kaj takega pa nisem še doživel!
Oh, lepa gospodična, res, da ne!
Prejel od častnikov sem že darov,
denarja in zlatnine za usluge,
ki svet ne sme jih zvedeti nikoli —
pa da bi oficir prepustil mi
dekleta svojega — pri moji veri! —
[Ne, ne!] Kaj takega pa nisem še doživel!
[Gospod Réaux je dober kavalir.]

Marjeta.

Fej! Sram te bodi! Kaj blebečeš, tepček?
Kdo pravi, da Réaux me je prepustil,
podaril tebi?! Sam pač veš, Cheron,
da zapustila sem poročnika,
ker ni mi bil več všeč. Ti fant si lepši
in mlajši si! Kaj mari so mi šarže!
In ko si zadnjič pil v gostilni naši,
zagledala sem v tebe se, Cheron!
Izginil iz srca [mi] je Charles Réaux —
in ti zasedel mesto si njegovo!
Zato prihajam k tebi v kopališče.
Trenutki, ki prebijem jih s teboj,
so slajši nego pri poročniku!

Cheron.

Oh, gospodična, vi [le] se le igrate
z ubogim kopališčnikom, ko dete

igrá se s punčko. Naveliča se
je kmalu pa si zaželi spet druge
in lepše ...

Marjeta.

Kaj se spet ti sanja?
Moj si, Cheron, ker fant si lep, saj pravim!

Cheron.

Vaš — in povejte mi, Marjetica —
povej mi, ljubica, katerega
boš ljubila pojutrišnjem? Bojim se,
da zapustiš me, kakor [oficirja] zapustila
si oficirja! Ni li res, kar pravim?

Marjeta.

Ostanem zvesta ti na vekomaj,
če mi izpolniš majhno, skromno prošnjo.

Cheron.

Kaj prošnjo?! Vsaka tajna želja tvoja
mi je ukaz! Govôri, ljubica!
[Za vsak poljub iz tvojih sladkih ust
v Ljubljano ti skočim, če želiš!
In za ljubezni vsak užitek grem
v krvavi boj, v smrt grem, Marjetica!
Če ljubiš me, sem suženj tvoj pokoren.
Povej, kaj naj storim, da si ohranim
ljubezen tvojo? Brž povej, povej!]

Marjeta.

[Ni treba skakati v Ljubljano,
ni treba ti hoditi zame v boj,
ne v smrt, moj ljubi fant Cheron!
Jaz hočem te imeti tu pri sebi!]
Za kar te prosim, to je sila malo.
Saj veš, kako smo ženske radovedne.
In če ustrežeš moji radovednosti,
izpolnil si uslugo mi veliko.

Cheron.

Govori, le govori! Kaj želiš?

Marjeta.

Povej, kaj v hiši tej se vse godí,
v tem kopališču? Kaj godi se tu

ponoči? Slišiš, dragi moj Cheron!
To hočem vedeti!

Ch e r o n.

Marjetica,
potrkala si zdaj na vrata, ki
ne smel bi jih odpreti jaz nikomur!
Nikomur, veš! Cheron je tukaj sluga,
zaupnik oficirjev, plačan je,
zato da jim pomaga in — molčí!

M a r j e t a.

Skrivnosti torej se vršijo tu?
Ah, to je zanimivo! Dalje, dalje!

Ch e r o n.

Stoj! Dalje se ne upam, ljubica...

M a r j e t a.

Kaj? Bojazljivec, strahopetec, baba!
Pa praviš, da me ljubiš, da storiš
vse, kar želim! Grdó si me prevaril!
No, pa ne pridem več! Nikoli več!

Ch e r o n.

Oh, gospodična! Oh, Marjetica!
Sme grešnika izdati spovednik?
Sme li povedati, kar slišal je
od njega v spovednici?

M a r j e t a.

Ah, tako?!

Godijo torej grehi se skrivnostni
ponoči v kopališču...

Ch e r o n.

Oh, oh, oh!

Zakaj sem [vam] ti povedal to, jaz šleva!
Nikar ne izprašuj me več, deklè!
Če gledam ti v oči, kar leze mi
skrivnost z jezika in težkó, težkó
jo zadržavam!

M a r j e t a.

No, če ne poveš
mi vsega, pa ne pridem več, nič več!

[Cheron.

Oh, saj povem, povem! Dobim poljub,
če ti povem, izdam, kar vem?

Marjeta.

Dobiš!

Dobiš jih brez števila, kolikor
boš hotel, samo da poveš mi vse!]

Cheron.

In če povem ti, boš li moja vsa
potem, Marjetica, in samo moja?

Marjeta.

Vsa tvoja bom in samo tvoja, tepček!

Cheron.

No, pa naj bo, naj bo v imenu božjem!
Oh, vražje ženske! ... Bog mi greh odpusti! ...
Prisegel sem, da molčal bom ko zid —
in zdaj prelomim to prisego sveto
in vse zaradi žensk, zaradi žensk
in njihove ljubezni!

Marjeta.

Hitro, hitro!

Mudi se mi domov! Govori brž!

Cheron.

Ponoči torej shajajo se tukaj
na skrivnem lepe dame s častniki ...

Marjeta.

Katere dame? Kaj se še godi?

Cheron.

Jih ne poznam! Ljubljankanke, to vem,
so vse! In lepe so in mlade so.
[In gospodične so pa tudi žene ...]
In kopljejo se skupaj z oficirji
in šaliyo in smejejo se vmes ...
Najbolj je razposajena in glasna
soproga Wassertalova ... Poznaš li
to mlado črno laso Židovko?
Ves čas zabava ž njo se Charles Réaux ...

Marjeta.

Dovolj! Dovolj sem zvedela, Cheron!

Cheron.

Nikar me ne izdaj[te, gospodična], Marjetica!
Tako [vas] te ljubim... Ako me izda[te]š,
se ustrelim, Marjetica... No, kaj?!
Dobim li zdaj plačilo za skrivnost?

Marjeta.

Plačilo — ná! Na prsi moje, fant!
Skrivnosti, ki si mi izdal jo zdaj,
ne morem ti poplačati dovolj,
če[prav]tudi sebe samo dam zato!

(Poljubuje ga strastno in potem naglo odide.)

20. X.

III.

1. prizor.

V vojaškem kopališču na Starem trgu. Ponoči. Bronaste oljnate svetiljke visijo s stropa. V basênu se kopljejo francoski oficirji in ljubljanske žene, med njimi židovka Suzana Wassertalova. [Samo glave gledajo iz vode.] Blizu nje stoji Charles Réaux. Vsi stoje do vratu v vodi. Sliši se smeh, brizganje in pljuskanje vode.

Suzana Wassertal (žuga Réauxu poredno s kazalcem).

Počasi, le počasi, ljubi Charles!
Kaj misliš, da verjamem jaz ti vse,
kar praviš o ljubezni mi? Kaj še!
Kaj pa — Marjetica Verdeberjeva?

Réaux.

Ne rečem, da ni lepa! Pa naivna
je miška! Poigram se včasih z njo,
če tebe nimam [blizu]...

Suzana.

Tiho, tiho, grešnik!

Réaux.

Oh, grešniki smo vsi — možje in ženske!
Odpuščajmo drug drugemu! Dokler
[grešimo, saj ljubezen greh je sladek!]
živimo, vsi grešimo dan na dan.

S u z a n a.

Katero torej ljubiš? Mene ali
Marjeto, ti porednež?

R é a u x.

Tebe, tebe,

Suzana! Le zaradi tebe sem izmislil
si skupna kopanja si tu! Povabil
tovarišev sem nekaj svojih in
še ti se shajajo zdaj z ljubicami
v vojaškem kopališču zadnje čase.
No, ali ti ni všeč?

S u z a n a.

Všeč žel! Pa kaj,

če pride vse na dan? Če zalotijo
možje nas naši! Strah me je, moj Charles,
če le pomislim, kak škandal bi bil! (Umakneta se v ozadje.)

P r v i o f i c i r (poje, držeč svojo damo za roko).

Allons, enfants de la patrie!
Le jour de gloire est arrivé!

D r u g i o f i c i r (pljuska vodo v svojo damo in poje).

Au dieu mon âme,
ma vie au roi,
mon coeur aux dames,
l'honneur pour moi!

T r e t j i o f i c i r.

Vive l'Illyrie!

Č e t r t i o f i c i r.

Da, Illyrie! Tako je! Živela
Ilirija in živele Ilirke!
Čedalje bolj veselo je v Ljubljani!

P e t i o f i c i r.

He, Charles Réaux! Okus tvoj res ni slab!
Hvaležni smo ti vsi za to zabavo!

(Sliši se smeh in pljuskanje vode.)

S u z a n a.

Messiers, mesdames! Francozi naj živijo!
Ljubezen naj živi in pa življenje!

2. prizor.

Skozi vrata prihajajo francoski generali z meščani vred, med njimi je žid Wassertal. Poslednja vstopi pred basên Marjeta Verderberjeva. Nastane silna zmešnjava. Ženske v vodi kričijo.

Marjeta.

Tu sem, moj Charles Réaux! Tu sem, tu sem!
Zdaj veš, kako maščujejo se ženske!
Zdaj veš, kako se znajo maščevati
prevarane, izdane ljubice!
Nemalo truda stala je osveta
me ta! Obiskati sem morala
gospode generale in povedati jim vse,
kar tukaj se godi! Oblaziti
sem morala možé nezvestih žen
in pripeljati semkaj jih za priče!
Ponižati sem morala se reva,
ponižati pa ljubiti Cherona,
preprostega vojaka, le zato,
da mogla sem izvedeti skrivnosti,
vse, vse skrivnosti kopališča tega!
Velika žrtev zame, velik [bil je] trud.
Pa ni mi žal! Nocoj si kaznovan
za nezvestobo [svojo], Charles, ti moj galant!
Imej Suzano! ... Kaj škandal mi mar!
Osveta sladka — to je glavna stvar!

(Dalje prih.)

18. XII. 09.

Joža Lovrenčič: Publius in Hispala

(Nadaljevanje.)

VI.

Pri Titu Semproniju Rutilu so imeli obisk. Duronijo je obiskala svakinja Ebucija, sestra njenega prvega moža in teta Publija Ebucija. Ko jo je naznanil gospodinji suženj-vratar, se je zavzela, ker od njene poroke s Sempronijem je ni bila več obiskala. Tedaj ji je prigovarjala, naj ostane vdova in skrbi za sina, a ni je hotela poslušati; menila je, da je za vdovski stan le še premlada. Zamerila se je Ebuciji, ki je ljubila nečaka, in od tedaj se nista več videli in pogledali. Publius je teto često obiskoval in če ga ni bilo par dni, je bila že v skrbih zanj. Zadnje dni ga ni bilo. Zato je prišla in še nekaj je imela na srcu ...